

9.2.6 Topografie ošklivosti

Poměrně vysoký podíl tvořila v sesbíraném materiálu nestandardizovaná jména vztahující se k nadrozměrným stavbám, nepatřičně čnějším nad svým okolím, mnohdy i esteticky rozporuplným. Tato jména byla v mnoha případech záměrně hanlivá a ironická a ilustrovala záporný vztah obyvatel města k daným objektům (srov. též David–Mácha 2014, s. 84).

V prostoru Prahy patřil mezi megalomanské stavby např. *Palác kultury*. Byl stavěn jako místo pro pořádání stranických sjezdů. Obsahoval v sobě sedmdesát sálů a dokázal pojmut necelých 10 000 lidí. Svou rozlehlostí a majestátností představoval jakousi socialistickou konkurenci Pražského hradu či Vyšehradu. Vzhledem k tomu, že stavba z dálky připomínala obří pozůstatek pokáceného stromu, dostalo se jí ironického jména *Pařez* nebo také *Rudý špalek* (přívlastek *rudý* nevycházel ze skutečné barvy budovy, nýbrž odkazoval k tradiční komunistické barvě). K její mohutnosti odkazovala i další nestandardizovaná jména: *Bílá velryba*, *Husákova stodola*, *Lidojem*,²¹⁹ *Moby Dick* nebo *Parník*.

Obdobným případem mohutné stavby je *Molochov*, obytný funkcionalistický blok nájemních domů s luxusními byty, vzniklý v meziválečném období a nacházející se u dnešní ulice Milady Horákové. V době po únoru 1948 zde bydleli prominentní představitelé strany. Jméno obytného bloku odkazovalo ke starověkému bohu Molochovi, mohutnému tvorovi, který ztělesňoval vše, co člověka svírá a ničí.²²⁰

Zatímco *Palác kultury* a *Molochov* představovaly mohutné stavby výrazně orientované do šířky, pražská televizní věž, vzniklá v osmdesátých letech, reprezentovala naopak objekt, který měl uchvátit svou výškou. Se svými více než dvěma sty

219 K tomu srov. heslo *lidojem* ve slovníku neologismů, vykládané jako „velká budova pojímající velké množství lidí“ (Martincová a kol. 1998, s. 143).

220 Srov. např. heslo *Moloch* v *Příručním slovníku jazyka českého* (2. díl, s. 929).

Nestandardizovaná
urbanonymie

9.3 *Sousoší v čele s J. V. Stalinem získalo nestandardizované jméno Fronta na maso. Fotografie z roku 1955.*

metry, štíhlým tvarem a třísloupovou ocelobetonovou konstrukcí měla dle oficiálních dokumentů připomínat startující raketu. Soudě podle nestandardizovaných urbanonym, jimiž ji obyvatelé města označovali, připomínala však Pražanům něco jiného. Říkalo se jí mj. *Žižkovská šaltpáka*, *Husákův prst*, *Jakešova šaltpáka*, *Jakešovy vidle*, *Biřakovská jehla*²²¹

221 Nestandardizované jméno odkazovalo ke skutečnosti, že se komunistický politik Vasil Biřakov původně vyučil krejčím.

nebo *Bilakův penis*.²²² Dle dobových legend měla být obří rušičkou západního vysílání.

Objektů, které získaly své nestandardizované jméno na základě skutečnosti, že výrazně přesahovaly hladinu zástavby v lokalitě, bylo v prostoru města více. Patří k nim mj. budova bývalého Chemopetrolu v Libni. Vznikla v sedmdesátých letech a pro svoji rozeklanou siluetu vyvolává zvláště za soumraku dojem hradní zříceniny s cimbuřím, i proto se jí dodnes říká *Drákulov*. Výrazné převýšení okolní zástavby bylo motivovalo také vznik jména pro bývalou *Ústřední telekomunikační budovu* na Žižkově. Její vysoká věž a spletné tmavé chodby připomínaly Pražanům říši temnoty z knih J. R. R. Tolkiena, proto se budova začala označovat jako *Mordor*.²²³ Sídlištní výstavbě, která čněla na krajích Prahy do výše a lemovala hlavní město jako středověké opevnění, se zase říkalo *Husákovy hradby*.

Výraznou výškovou stavbu, k níž se vztahovalo několik nestandardizovaných jmen, představoval dejvický hotel *International*, patrně nejtypičtější ukázka socialistického realismu v Praze. Budova z padesátých let, inspirovaná architekturou moskevských mrakodrapů, měla původně sloužit jako ubytovna pro sovětské delegace a mimopražské důstojníky, nakonec fungovala jako hotel (*Čedok, Družba*, posléze *International*). Iniciátorem vzniku stavby byl ministr národní obrany a zeť Klementa Gottwalda Alexej Čepička, po němž získala honosná budova jedno ze svých nestandardizovaných označení. Říkalo se jí *Čepičkův barák* (použití expresivního substantiva ostře kontrastovalo se zamýšlenou velkolepostí, monumentálností a zdobností celé

222 Označování staveb výrazně orientovaných do výšky názvy mužského pohlavního údu je v nestandardizované urbanonymii často se vyskytující motivací pojmenování. Netýká se přitom jen městských prostředí. Když byl v sedmdesátých letech 20. století v krkonošském údolí vybudován výškový hotel *Horizont*, který nijak nekorespondoval s tradiční horskou architekturou, dostalo se mu posměšného jména *Štrougalův pyj*.

223 Totéž jméno získalo i vyústění nedávno vzniklého tunelu *Blanka* na Letné.

9.4 Libeňský plynovod získal
v padesátých letech jméno Marta...

budovy). Dále byla označována ironickým jménem *Stalinův dort* a podle podobnosti s moskevskou univerzitou i *Lomonosovova univerzita*.

Uvedli jsme množství ironických nebo hanlivých jmen pro stavby, které ve sledovaném období buď výrazně proměnily pražské panorama, nebo které vznikly již dříve, ale doba poučovací je využila ke svým účelům. Zajímavostí v tomto kontextu je fakt, že náš výzkum nedoložil žádné podobné posměšné jméno, které by se vztahovalo k *Velkému strahovskému stadionu*, postavenému původně jako sokolské cvičiště a sloužícímu následně jako místo konání spartakiád, představujících patrně nejspektakulárnější rituál komunistického režimu (souhrnně k tomuto tématu viz Knapík – Franc a kol. 2011b, s. 737–738). Spartakiády, fungující jako „stylizovaná výpověď o šťastné socialistické přítomnosti a budoucnosti“ (viz Macura 1992, s. 72), se s výjimkou roku

1970 konaly vždy po pěti letech. V dobách jejich pořádání se pravidelně objevovaly návrhy na pojmenování pražských míst jmény souvisejícími s touto monumentální akcí. V roce 1960 se např. dosavadní *Vaničkova* ulice v areálu změnila na *Spartakiádní*, a to na doporučení tajemníka Ústředního výboru Československého svazu tělesné výchovy.²²⁴ Uvažovalo se rovněž o pojmenování míst v okolí stadionu po významných sportovcích a tělovýchovných pracovnících. Tento návrh byl však zamítnut: „Pojmenování nelze považovat za vhodné z toho důvodu, že se jedná většinou o pomocné komunikace, plnící funkci dopravních spojek nebo pouhých přístupových cest na stadion, takže jejich pojmenování po význačných sportovcích by mohlo být považováno spíše za znevážení zásluh těchto osobností.“²²⁵

Výše jsme zmínili řadu příkladů nestandardizovaných jmen pro stavby, jejichž vizuální stránka je rozporuplná a oblíba u veřejnosti nevelká. Architektura je však zvykovou záležitostí, a co obyvatelům města v jednom okamžiku připadá nehezké, přestanou po několika letech vnímat, nebo to dokonce začnou oceňovat (viz např. *Tančící dům* na *Rašínově nábřeží*, dokončený v polovině devadesátých let). Na druhou stranu však existují stavby, které vzbuzují negativní emoce i po desítkách let. Týká se to např. budovy *Nové scény Národního divadla*. Ta vznikla v sedmdesátých a osmdesátých letech v brutalistním stylu a Pražany nebyla příliš vřele přijata dodnes. Říká se jí *Skleněná stodola* pro její vzhled, nekorespondující se sousední historickou budovou *Národního divadla*, zvanou nestandardizovaným jménem *Zlatá kaplička*.

224 AHMP, fond OVV NVP, inv. č. 1024, sign. OVV-162.11, kart. 162, Návrhy na pojmenování a přejmenování ulic – Praha 5, 1959–1962, Dopis od tajemníka Ústředního výboru Československého svazu tělesné výchovy ze dne 6. 5. 1960.

225 Usnesení rady NVP ze dne 12. 9. 1972 – důvodová zpráva, s. 1–2 (soukromý archiv autorky – jedná se o materiál poskytnutý autorce této práce archivářem Mgr. Markem Laštovkou, spoluautorem *Pražského uličníku*).